

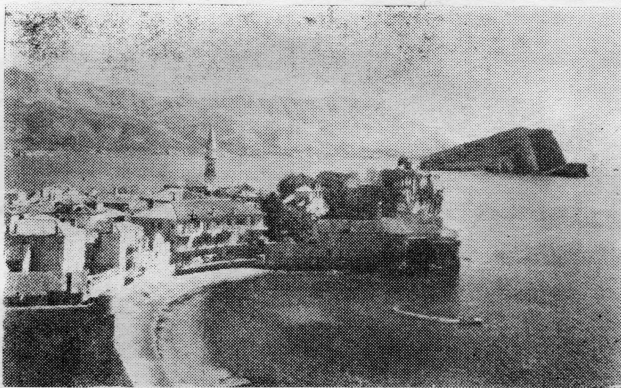
MAJA VIDAK
Dubrovnik

Sv. Stefan sa tradicijom i u zubu moderne arhitekture

Kad svane proljetni dan potiče na rano ustajanje. Miris cvijeća i odjevena stabla pozivaju u prirodu ili na rad. Laste zuje kroz prozračeni majski vazduh, a krilima strjelovito prosijecaju prolaz. Umjetnik ovdjekovječuje sebe i rodni kraj a pjesme ostaju zabilježene u analima.

Morem se pruža pogled u daljinu — plavu i prostranu. Zaustavlja se na horizontu gdje se bijeli oblaci kotrljaju i u razvlačenju redaju figure raznih oblika i fantastične ilustracije priča za djecu i odrasle.

U pari sunčeve svjetlosti dižu se sa površine mora ostrva i snovi. Takove su slike uz obalu našeg plavog Jadrana.

Budva

Šupljikave stijene u sivom i smeđem temperu slušaju neumornu pjesmu mora — žubor talasa — u danu i u noći.

Ponegdje galebi nadlijeću grebene i budno čuvaju svoje domove gdje se množe, a naokolo traže hranu. Oni su atrakcija na moru, a foto-slikarima divan sadržaj za izložbe koje se redovito održavaju u posljednje vrijeme.

Kreću se parobrodi i motori, bijeli i sivi, veliki i mali a jedrilice u bjelini kao nevjeste jezde po glatkoj plavoj površini.

Bila je nedjelja. Brod me odveo do Budve, zatim sam autobusom stigla do Miločera. Šetajući uzanom alejom zelenila i cvijeća stigla sam do otočića Sv. Stefan. U tom kraju priroda je neobično lijepa, upravo očarava. Svjedoče nam šetnje istaknutih ličnosti iz naše domovine kao i onih stranih, koji očarani i ovom ljepotom naše zemlje nose divne uspomene s željom da ovaj kraj ponovo posjete.

Sunce je prosulo svoje zlatne zrake i ožarilo divan pejzaž. U tom kutu zemaljskog raja gosti imaju sve udobnosti. Plaže su prostrane. Svježi lahor uz žubor valova osvježava, miris mora i okoline opaja, a pijesak kao mekani jastuk liječi i odmara. Svaki posjetilac ima osjećaj da se kupu u srebrnoj vodi šumskog potoka.

Refren vječne pjesme mora uvijek je isti:

Pučino plava
I hridine sive.
Pješčane plaže
Tijela naša snaže.
Milo naše more
Kad urla
Ili šapatom
Melodije slaže.

Danas mnogo pričamo o otočiću Sv. Stefan. Svaka nova stranica osvježava tradiciju otočića i novo stvoreno na njemu.

Srednjovjekovnu tvrđavu — nekad gusarsko gnijezdo — učila sam kad sam krenula autobusom iz Budve. Slika je uskoro bila jasnija. Na velikoj hridi koju valovi tuku sa svih strana vidjeli su se crveni krovovi kuća. Stršili su zvonici koji svjedoče da su na otočiću sačuvane stoljetne crkvice sa prekrasnim mozaicima.

Pješčana prevlaka stotinjak metara duga dobila je novi izgled. Pored nasipa izgrađen je veliki kameni zid dovoljno visok da pješaka zaštiti pri prolazu od valova . . . Kad se pređe mali puteljak koji kopno veže s otokom uđe se u gradić kroz masivna vrata od kovanog željeza gdje stoje dva topa stara nekoliko stoljeća. Potkraj kamenog postolja za top stoje i danas zardali lanci, jer oni su vezivali top za postolje.

Sv. Stefan danas nije više otok te nas po tome podsjećaju na još jedno malo mjesto koje postoji na našoj obali, a to je Primošten kod Sibenika. Bio je prije otok i poluotok. Zavisilo je o čudi valova. Prije nekoliko godina prevlaku su stanovnici nasipavali, a nedavno je izgrađena cesta i proširena prevlaka na pedeset metara.

Sv. Stefan nazvan hotel — grad pravo je remek djelo. Splet ugostiteljskih objekata ukrašen je mozaicima iz živopisnog crvenog crnogorskog mramora. »Izvezeni« ornament ostavljaju impresiju narodne umotvorine.

Paštrovići su podigli u 15. stoljeću sjedište svoje općine na malom poluotoku kad su pobjedili Turke. Ovi su pošli da navale na Budvu i Kotor, a galije su ostavili sa stražarima kod Miločera. Brodove pod čijim palubama su pronašli sanduke zlata i dragog kamenja su potopili a dragocijeno blago koristili da sagrade crkvicu Sv. Stefan, jer u taj dan pobjedili su Turke. Zatim su podigli 12 kuća u koje su uselili obitelji Paštrovića.

Pred crkvom na omanjem pločniku sakupljali su se glavari Paštrovića da vijećaju o svojim poslovima onoga doba. Kamene klupe nadkrovljene zelenilom predstavljaju prvu impresiju za posjetioce. Kroz niz vjekova Sv. Stefan je utopište i utvrđenje gusara, sklonište ribara, gradski cen-

tar spomenutog plemena, a danas je postao jedan od centara međunarodnog turizma na našem Jadranu.

Spoljni izgled maloga grada isti je onakav kao prije nekoliko stoljeća. Dvadeseti vijek dao mu je novi čar. Sv. Stefan poznat je po veoma živopisnoj okolini i obilju starina. Romantiku ovog ambijenta, specijalno u ljetnim mjesecima dopunjuju orkestri cvrčaka i raspjevanih ptica.

Ruka arhitekta samo je osvježila jednu starinu o kojoj Stjepan Mitrov Ljubiša ovako piše: »Usredi opštstva naša bi se na jednom otoku koji se jednim uzanim jezikom pržine kraja pridržava, malij gradić imenovat Sv. Stefan, on je s debelim zidom ograđen i tri milje južnoistočno od Budve odstoji, u njemu svako pleme svoju kuću ima.«

Na ulazu u hotel — grad stoji spomen-ploča koja napominje da je drugi svjetski rat preživjelo svega devet porodica Paštrovića.

Stari i oronuli kućerci pretvoreni su u krasne kamene paviljone. Apartmani imaju zasebne ulaze (111 apartmana, 237 ležaja u 36 kamenih kuća). Turistima je omogućeno da u najkraće vrijeme dobiju direktnu vezu sa svim svjetskim centrima: Parizom, Londonom, New Yorkom itd. Za tu potrebu ugrađena je posebna telefonska centrala.

Sva moguća tehnička sredstva najsuvremenijeg tipa u kuhinji, bifeu, baru itd. pružaju posjetiocima prvoklasni komfor.

Iako na kamenu Sv. Stefan je pun zelenila. Svaki komadić zemlje je iskorišten i pretvoren u cvjetnjak ili travnjak, zasaden južnim voćem i biljem. Velike kamene vaze u kojima su nekad stanovnici čuvali ulje pretvorene su u posude za cvijeće sa živim bojama, a sve ovo okruženo zidinama sa kojih vidik pada na nepreglednu morskpu pučinu.

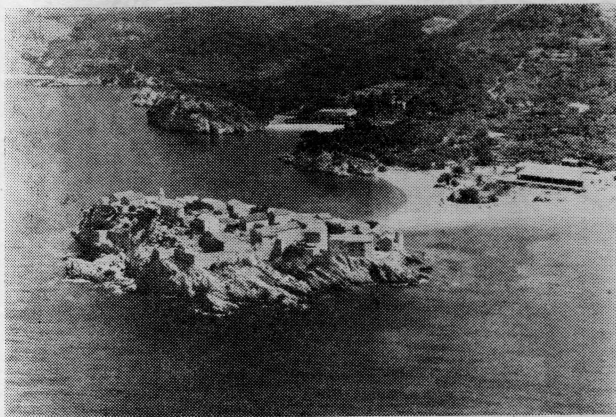
Obilazeći ovaj labirint primjetila sam da su bezbrojne uzane ulice sada simbolično obilježene: ribom, zvijezdom, mjesecom i drugim znacima od kovanog željeza.

Dužinom »trgovačke ulice« — kako je posjetioći nazivaju — otvoreni su dućani za domaću radinost. Također se mogu nabaviti rekviziti za ribolov — omiljeni sport — jer je okolina ovog poluotoka bogata ribom. Nedaleko je naročito bogato lovište pod obroncima »Skoči-Djevojka«. Slastičarna i restoran imaju prekrasni uređaj i poslugu, a frizerski salon i brijačnica blistaju.

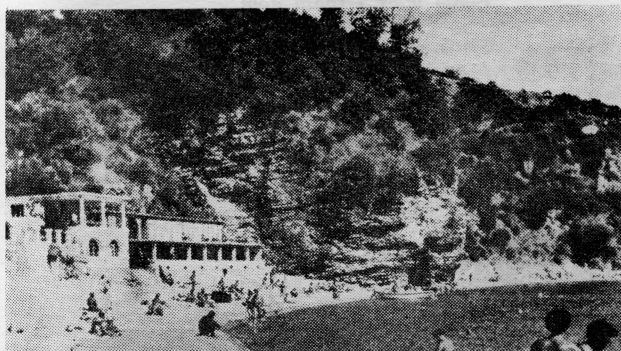
Terase čije su tri strane izgrađene od stakla pružaju poseban čar. Pogledom možemo dohvatiti pjeskovite plaže Miločera, Budve, Otočić Sv. Nikola kao i sivi masiv Lovčena koji se ponosno diže u plave visine.

Tri terase nadnose se nad samo more. Neobično su atraktivne. Jedna terasa je adaptirana za restoran. Na drugoj je velika kafana, a najniža terasa služi za noćni bar. Svaki stol na terasi je posebno osvijetljen. U noći ovaj mali grad, kad je potpuno osvijetljen liči izdaleka na veliki usidreni brod.

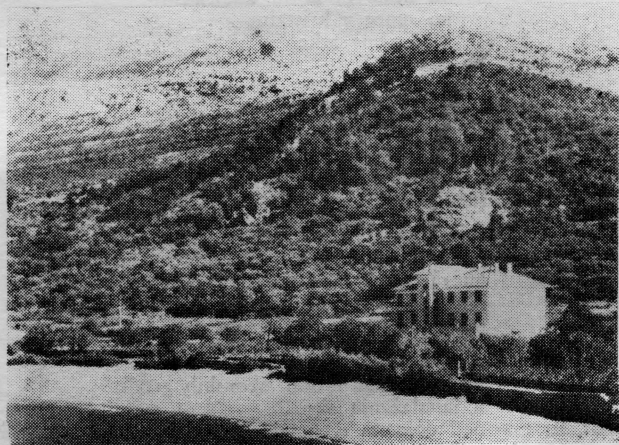
Gledajući igru valova i hridine sa divne terase sa koje puca prekrasan vidik na pučinu čovjek ne može a da ne pomisli na nekadašnje stanovnike otočića Sv. Stefan — hrabre pomorce i ratnike, koji su sa tog istog mjesta nekad budno motrili neprijateljske galije, a ove su se često pojavljivale noseći tom romantičnom gradu ratne nevolje. Da-

Sv. Stefan

Budva — plaža

Petrovac na moru — Lučice

nas njihovi potomci gledaju tu istu pučinu odozgo sa kopna. Oni su preselili u nove i veće kuće sa modernim uređajima na padini obližnjeg brda.

Divan pogled na pučinu i rodno mjesto odnosi ih u prošlost, a neki od njih često navraćaju da vide što se izmjenilo u gradu, koji oni još uvijek zovu svojim.

U pozadini poluotoka nalazi se jedan od najvećih parkova na Jadranu s gustom maslinovom šumom i crnogoricom gdje je i divan cvjetnjak sa svim izrazitim bojama.

Sva razdoblja ostavila su svoj pečat i različita obilježja koja adaptacijom nisu nimalo narušena.

Vozila sam se autobusom i brodom kroz Crnogorsko Primorje gdje gusta crnogorica i slikoviti maslinici pored pjeskovitih pejzaža daju poseban ures ovom kraju. Posjetila sam Budvu, Miločer, Lučicu, Buljanicu i druga mjesta u uvalama južnog Jadrana. Sve plaže posjeduju jednaku vrijednost: jedinstvenu prirodu, žarko sunce i ljekoviti pijesak

koji se razlikuje samo po nijansi boje. Izložba u Parizu ocijenila je njegovu vrijednost.

Koliko je lijepa i privlačna priroda Crnogorskog Primorja svjedoče nam posjete visokih domaćih i stranih ličnosti.

Poznati slikar Mile Milunović ljubitelj pejzaža Crnogorskog Primorja — svog rodnog kraja — prenio je na platno ugođaj blago uztalasanog mora, južni vjetar, stijene otvorenih šupljina i pognute panjeve starih maslina ovoga kraja.

Veliki engleski pisac Bernard Shaw volio je narod i njegove običaje, oduševljavao se njegovim ljepotama prirode.

Sv. Stefan postao je obavezno svratište domaćih i stranih turista koji brodovima, automobilima, autobusima i jachtama krstare kroz Crnogorsko Primorje, koje im sigurno pruža sve moguće udobnosti a i mnoga, beskrajna estetska uživanja u prilog mnogih ozdravljenja . . .